

9. Кравців Б. Літературна Станіславщина / Б. Кравців // Альманах Станіславської землі : у 3 т. – Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1975. – Т. 1. – С. 508–518.
10. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії : нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.) / Микола Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – 199 с.
11. Мельничук Я. Таємний учнівський... / Я. Мельничук // Жовтень. – 1966. – № 9. – С. 133–135.
12. Підпечарський Ю. о. Василь Ільницький – священик, педагог і письменник / Ю. Підпечарський // Альманах Станіславської землі : у 3 т. – Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1975. – Т. 1. – С. 653–655.
13. Полек В. Майданами та вулицями Івано-Франківська / Володимир Полек. – Л., 1994. – С. 89.
14. Середа О. Громади ранніх народовців у Східній Галичині (60-і роки XIX століття) / Остап Середа // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Л., 2001. – Вип. 9 – С. 379–392.
15. Терлецький О. Галицько-руське письменство 1848–1865 рр. / О. Терлецький // Літературно-науковий вісник. – Л., 1903. – Т. 24, кн. 12. – С. 164–167.

The problem of education, structure and practical activity of Ukrainian communities is illuminated in the floor – societies which operated in a local gymnasium and teaching seminary. The role of communities of Stanislaviv opens up in development of Ukrainian national motion.

Key words: society, Galychyna, gymnasium, Stanislaviv, seminary, group.

УДК 572.9:631.2
ББК 63.5 (4 Укр)

Маріанна Бацвін

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУКТИВНИХ ТИПІВ ГОСПОДАРСЬКИХ БУДІВЕЛЬ ОПІЛЛЯ НАПРИКІНЦІ XIX – у 30-х рр. XX ст. (на матеріалах Рогатинського та Галицького районів)

У статті мова йде про особливості конструктивних типів господарських будівель Опілля наприкінці XIX – у 30-х рр. XX ст. на матеріалах Рогатинського та частково Галицького районів. Життя кожної родини було пов'язане з матеріальною культурою, яка, у свою чергу, відображала в собі господарську діяльність. Характер і кількість господарських будівель двору завжди були безпосередньо пов'язані із соціально-економічним станом господарства. Нині проблема комплексного вивчення господарських споруд на Опіллі в 90-х рр. XIX – 30-х рр. XX ст. залишається малодослідженою. Призначення означених споруд і техніка будівництва викладені в цій праці.

Ключові слова: стодола, комора, пивниця, стайня, обора, криниця, вулик.

Давні хліборобські традиції українського селянства знайшли своє відображення в різних сферах життя народу, його матеріальній і духовній культурі. Важливе місце в пізнанні цих традицій займає народна архітектурна спадщина й, передусім, будівлі, що безпосередньо були пов'язані з хліборобською справою. Від характеру заняття мешканців залежали форми та розміри, кількість господарських будівель у садібі. Господарські будівлі на Опіллі поділялися на будівлі для зберігання продуктів землеробства, для худоби, для схову сільськогосподарського інвентаря. З давніх часів обов'язковою приналежністю двору було житло, ями для зберігання зерна та продуктів харчування і спеціальний загін для худоби. У пізніші часи деякі з них втратили своє застосування (ями на зерно, загін для худоби), а на їх місці з'явилися наземні комори, а також хліви для худоби [19, с.238]. З колективізацією тридцятих років і процесом розкуркулення селяни втратили землю, а з нею і господарська діяльність занепадає. Утрачають свою актуальність і господарські споруди. Основним завданням сьогодні є те, щоб на основі польових досліджень описати конструктивність і призначення господарських та виробничих споруд і дати відповідну характеристику.

Саме тому актуальність теми зумовлюється й тим, що нині проблема комплексного вивчення господарських і виробничих споруд на Опіллі в 90-х рр. XIX – 30-х рр. XX ст. малодосліджена. У зв'язку із цим, постала потреба вивчити й узагальнити знання про особливості будівництва та означити їх етнокультурну характеристику. Тому

основне завдання бачимо в проведенні комплексного аналізу будівництва та призначення, які побутували в населення Опільського історико-етнографічного району.

Основний масив джерельних матеріалів становлять польові матеріали, зібрані нами впродовж 2004–2006 років і науковими працівниками Музею народної архітектури та побуту Прикарпаття протягом 1999–2004 рр., який знаходиться на території Національного заповідника “Давній Галич”. Типи й форми сільських поселень Опілля, типи й варіанти забудови селянських дворів ще недостатньо висвітлені в етнографічній літературі. Окремі аспекти проблеми розкриті в публікаціях В.Самойловича [24], А.Данилюка [18], Т.Косміної [20], Р.Радовича [21].

Усі господарські будівлі за їх функцією можна розподілити на такі групи:

- будівлі для зберігання продуктів землеробства: клуня (“стодола”), комора (“шпіхлір”), коші (“кошниця”, “кош”), льох (“погріб”, “катрага”, “катрана”, “пивниця”);
- будівлі для худоби: хлів, хлівець, стайня, обора (“гобора”), саж (“бурдей”, “карник”, “куча”), курник;
- будівлі для схову сільськогосподарського інвентаря: повітка, шопка, возовня, піддашся (“піднакат”);
- інші будівлі двору: сушні, літні кухні, бані тощо;
- малі архітектурні форми: вулики, криниці, огорожі, місця відпочинку [20, с.86].

З розповідей старожилів сіл Бабухів, Юнашків, Куничі Рогатинського району з господарських будівель на території Опілля виділяються стодола, клуня, комора, кошниця, льох, стайня, обір, куча, курник, сушарня, криниця [8, с.10]. Ці будівлі розміщувались одна від одної на відстані певного плану, який був притаманний даній місцевості. У тридцятих роках ХХ століття господарські будівлі зводилися за дозволом обов’язкового припису влади при спорудженні будинків на селі [2, арк.1]. У ці роки план під будівництво житла селянин мав право купити. Залежно від розміру купленої землі під забудову обмежувались і розміри господарських будівель [2, арк.4]. Заможніший селянин міг зводити будівлі великі й добротні, бідніший селянин споруджував хату, у якій розміщувалася комора, до хати з тильного боку прибудовували шопу. Окремо на подвір’ї споруджували stodільчину та стайню, які об’єднували одним дахом. Найнеобхіднішою господарською спорудою багатшого землеробського двору була клуня (“стодола”). У ній зберігалися зерно, солома, сіно й немолочені снопи жита, пшениці, вівса, ячменю, гороху, конопель, льону, гречки. Клуню як окрему споруду розміщували на значній відстані від житла й максимально наближували до городу, згідно з планом побудови [2, арк.6]. Таке місцезнаходження її на садибі відповідало зручності в’їзду з поля та оберігало цю споруду від небезпеки вогню. Лише зрідка клуню ставили праворуч від в’їзду, у кутку “обійстя”, проте й тоді намагалися віддалити від решти будівель городом чи кукурудзяним клином. Крім осібного розташування, великого значення надавалося вибору місця. Окрема споруда стодоли (“клуні”) була притаманна заможним селянам – господар [23, с.730]. Обезземелення селян, яке особливо посилювалося на початку ХХ століття, зумовило зменшення розмірів усіх господарських будівель у середняцьких і бідняцьких господарствах і змушувало об’єднувати споруди, заощаджуючи землю садиби. Саме тому на Опіллі на той період припадає поява другої групи планувальних структур клуні, коли вона об’єднується спільним дахом із шопою, коморою, хлівом, стайнею. У селах Залуква, Кринос Галицького району зустрічаються клуні (“стодільчини”), об’єднані спільним дахом із хатою. Цей тип прибудови був характерний для бідних безземельних селян. У багатьох дворах обік клуні влаштовували вузький піддашок (шопу) для зберігання соломи та паші. Іноді робили досить великий винос даху (“піднакат”, “заїзд”), куди ставили віз і сани (“стодола з піднакатом, із заїздом”). Такі

типи прибудови зустрічаються в селах як Галицького, так і Рогатинського районів [9, с.11].

Як розповіла Торган Марія Михайлівна, жителька с. Юнашків Рогатинського району, у кінці ХІХ – першій третині ХХ століття в конструкціях стодоли, зокрема для підтримування даху, використовувалися сохи [9, с.2]. Стіни були складені із соснових брусів. Дах тримався на чотирьох сохах, закопаних у землю. На природні підвалини клали поздовжній сволок, на який опиралися вгорі крокви.

У селах Блюдники, Тимерівці, Пукасівці, Мединя Галицького району стодоли будували висотою до восьми метрів, каркас був дерев'яний, стіни – на стовпах, дильовані деревом-кругляком, коленим навпіл [10, с.44]. У стодолах також вимолочували й сушили зерно. У плані стодола була чотирикутна з дахом на кроквах. З метою покращення вентиляції її ніколи не обмазували глиною. Для покрівлі даху використовували соломку.

У Рогатинському районі траплялися господарські будівлі каркасної конструкції, у яких простір між стовпами каркаса заповнювали горизонтально-городженим плотом з лози чи ліщини (Чагрів, Колоколин) [11, с.45]. В'їзні ворота, що сягали триметрової висоти, могли розміщуватися по поздовжній чи поперечній осі будівлі (нерідко з двох боків). Таким чином забезпечувався наскрізний проїзд. У центрі будівлі, як і перед стоделю, у дворі розміщувалася площадка для обмолоту зерна (відкритий тік), який обов'язково обмазували глиною з половиною [12, с.48].

Традиційне землеробство й переважно зерновий напрям господарювання на Опіллі сприяли розвитку й розповсюдженню на селі (особливо в ХІХ ст.) іншого типу будівлі – комори. Її використовували для зберігання запасів зерна, а також могли зберігатися в ній продукти харчування та одяг. У коморі знаходилися жорна, ступа, різні вжиткові речі. У літню пору приміщення слугувало житлом. Оскільки комора була ознакою заможності господарів, то її ставили з найкращого лісоматеріалу. Бартків Андрій Ількович, житель села Бовшів Галицького району, описав комору так: чотирикутна (наближена до квадрата, або дещо видовжена в плані) споруда з міцною підлогою та стелею. Будівлю піднімали над землею, кладучи нижній вінець зрубу на дубові стояки чи каміння. Стіни комори зводили з глини (“вальковані”, “дильовані”). Споруда постійно провітрювалась і, відповідно, створювалися необхідні умови для зберігання зерна, яке засипали в засіки. Інколи для господарських потреб використовували горище комори. Дах споруджували на кроквах. На відміну від інших господарських будівель двору в коморі, як і в хаті, робили стелю. Комори могли бути осібні, але зустрічаються частіше об'єднані спільним дахом з житлом і тому є продовженням житла. Завдяки тому, що при спорудженні комор основна увага приділялася міцності будівель, окремі об'єкти цього типу вціліли до наших днів, а саме – у селах Чернів, Кліщівка, Юнашків Рогатинського району. Започаткована в далекому минулому комора-кліть відіграла важливу роль і в еволюції житлових споруд. Як зазначає В.П.Самойлович, трикамерне житло, передусім, виникало завдяки поєднанню однокамерного житла і комори, що розміщувалася поруч [24]. Зразком цього є комора із села Вікторів Галицького району, що експонується в Музеї народної архітектури та побуту Прикарпаття Національного заповідника “Давній Галич”.

Серед зернових культур майже всюди на Опіллі займалися вирощуванням кукурудзи. Зберігали її в качанах у спеціально збудованій будівлі – кошниці. Кошниця (“кош”) – плетена з лози або з ліщини кругла чи овальна в плані з розширенням угору споруда до 2,5–3 м заввишки. Споруда піднімалася над землею на 30–40 см, її клали на патики або каміння. Завершувалася чотирихилим солом'яним дахом із значними виносоми стріхи або сніпком. Запобігаючи деформації коша (під вагою кукурудзи), інколи його скріплювали скобами. Ставили кошницю на подвір'ї проти хати або об'єкту

стодоли [20, с.97]. Такі кошниці можна спостерігати й донині в селах Рогатинського та Галицького районів [13, с.55].

Льох (“пивниця”) – примітивна споруда, заглиблена в землю і призначена для зберігання картоплі й овочів [21, с.384]. Побудову такого льоху згадує І.М.Найвко, жителька села Журів Рогатинського району [5, арк.3]. Копали такі ями на подвір’ї чи городі. Накривали зверху соломною і прикидали землею. У причілку льоху робили двері. Такі ями ще й нині зустрічаються в селах Рогатинського (Кліщівка, Юнашків, Залужжя) і Галицького (Бовшів, Блюдники, Тимерівці, Кунічі, Курів, Кукільники, Залуква) районів.

Стайня – приміщення для утримання худоби та коней [6, арк.2]. Місце під будову повинно було бути легкодоступне з вулиці й мати твердий ґрунт. Дах з вогнетривкого матеріалу. Для телят і молодняка ставили окремі клітки. Стайня мала бути світла й легко продуватися. Хідники й стійла – непроемні, й легко чиститись. Стіни споруджували в закидку (тобто дильовані) і ліпили глиною, яку замішували із січеною соломною або половиною. Стайня середнього за достатком господаря, в основному по плану на 2–3 свині, 15 курей, 2 кози й одну корову, була довга на 4,40 м, широка на 5 м, висока на 2,20 м. Щоб у стайні було чисте повітря, у стіні будували канал світлості (14x20 см) і вікно (1x0,80 см), через те, що тільки велике вікно в сполученні з повітряним каналом у стіні регулювало чистоту повітря і температуру стайні [1, арк.1]. Стелю робили пристаючою і збудованою так, щоб важке повітря стайні не могло крізь неї перейти на стрих і псувати там сіно й полу. Тяжкі роботи виконувалися толокою. У селі Бабухів Рогатинського району стайні будували на подвір’ї під прямим кутом до хати. Стайнею завершувався комплекс споруд. Величина її залежала від заможності родини. Біля стайні ставили обору – відгороджений плотом простір перед стайнею для денного утримання худоби. Біля стайні й стодоли добудовували кучі, карники [13, с.55].

Куча – споруда для утримання свиней. Переважно рублена або ж у закидку, піднята над землею. Долівку в кучі вилажували цеглою на ребро й заливали цементом, щоб у ній не утворювались ями. Висота її не перевищувала 2,20 м, тому що свині скоро мерзли [1, арк.2]. Від подвір’я біля стайні розміщували курник. Це – плетена з лози або ліщини споруда, ліплена глиною, кругла, овальна чи прямокутна в плані (висотою до 1,5 м), вона призначалася для утримання курей. Він не повинен був бути занадто теплий та мав досить місця для руху курей. Курник примикався високими дверима – 1,80 м. Самі двері робили так, що для висоти 1 м зложені з дошок, а далі 0,80 м ішла рама з натягнутою дротяною сіткою [1, арк.2]. Ще курник ставився у дворі проти вікон хати. Інколи, об’єднуючись з тином, служив переділком чистого двору й городу. До стайні прилягала повітка, де зберігали сільськогосподарський інвентар [20, с.102].

Майже в усіх селах Рогатинського та Галицького районів Опілля на подвір’ї ставили обороги, де зберігали корми для худоби. Це – проста споруда із чотирьох стовпів, над якими укріплювався пересувний (по вертикалі) солом’яний дашок. Висота споруди – до 5 метрів. У селах промислового вирощування фруктових садів широко побутували сушарні для сушіння фруктів. Сушарня – заглиблена в землю або наземна споруда, у якій установа піч для сушіння фруктів.

У селі Залуква Галицького району в 30-х роках існували розсадники овочевих дерев, кущів і насінне господарство А.Терпеляка. Тому тут сушарні були звичним явищем [17, с.145].

До групи, умовно названої “малі архітектурні форми”, віднесені вулики, криниці й огорожі [20, с.105].

На подвір’ї (с. Комарів, Кринос, Блюдники, Тимерівці, Залуква та інші) копали криницю, стіни якої мурували з каменю або викладали деревом у зруб. З допомогою простого теслярського інструмента – сокири народні майстри створили ряд варіантів зрубового цямриння та елементів “журавля”. У селі Блюдники Галицького району

“журавель” зберігся і досі. Над криницею майстрували чотирикутної або круглої форми конструкцію для безпечного користування. Над верхньою дерев'яною чи кам'яною конструкцією (подали від неї) вкопували стовп висотою понад 3–4 метри з розвилкою вгорі для вкладення в нього горизонтального більш легкого стовпа, до якого прикріплювали держак, на кінці якого примотували відро. Криниця з такою конструкцією набирання води одержала назву “журавель”. Найбільш значним зовнішнім конструктивним елементом криниць є стояки з підпорами для даху. До них кріпляться вал і колесо або ручка (“корба”) для діставання за допомогою довгого ланцюга (“троса”) води. Такі криниці були поширені в селах Рогатинського та Галицького районів. У селах Залуква, Шевченкове, Пукасівці та інших Галицького району криниці копали не тільки на подвір'ї, а й на так званих вигонах села. До таких криниць по воду ходила не одна сім'я, а декілька, тобто вони були в загальному користуванні [7, арк.4]. Копаючи криниці, ураховували, що ґрунтові води залягають на глибині від 1,5 до 5–8 м. У деяких горбистих місцевостях навіть до 30 метрів або ж і 60, тобто артезіанські криниці. Глибина криниць у селі була різною, залежала від географічного розташування тієї чи іншої частини села [14, с.38].

У кінці XIX – на початку XX ст. виробництвом меду займалися на Опіллі доволі поширено. Про це свідчать збережені донині на території Опілля давні топоніми та гідроніми Медина, Медуха (села Галицького району). У лісових околицях Рогатинщини в селах Стратин, Кліщівка, Пуків, Чесники, Заланів і Дички також займалися виробництвом меду [22, с.522]. У переважній більшості селяни робили вулики із суцільних, видовбаних зсередини дерев'яних колод (“бортів”). Зверху такі колоди покривали солом'яним стіжковим дашком. У заможних господарствах на початку XX ст. з'явилися нові рамкові вулики, чотирикутні в плані, з каркасною конструкцією стін і двосхилим дашком.

Огорожа об'єднувала весь двір в єдиний архітектурний комплекс. Уздовж неї, особливо від дороги, росли найчастіше декоративні дерева: акація, верба, ясен, тополя, бузина та інші. Тип огорожі залежав від достатку господаря та розміщення двору. Найкращу огорожу ставили з фасадного боку. У заможних господарствах садиба огорожувалася парканом, висота якого дорівнювала 160–180 см. Зверху паркан прикривався одно- або двосхилим солом'яним чи дощаним дашком (у селах Юнашків, Куничі, Кліщівка Рогатинського району) [3, арк.3]. Для довговічності паркан змащували дьогтем. Інші господарі обгороджували свою садибу горизонтально плетеним тинком (“плотом”). Для плетіння використовувалася лоза й рідше ліщина. Через кожні 30–40 см забивали кілки висотою 160–180 см і переплітали 2–3 лозами. На кутах для міцності споруди закопували 15–20-сантиметрові стовпи. Деякі тини теж увінчувалися дашком. Бокові плоти середняки та бідняки городили вертикально з горішнього пруття. Незаможні сім'ї для огорожі використовували бадилля соняшника, кукурудзи, які вертикально прив'язувались до двох горизонтальних паралельних лат [28, с.475].

Для входу з вулиці у двір майстрували брами або ворота. Брами в другій половині XIX ст. споруджували найзаможніші господарі. Складалася брама з двох зверху півкруглих половинок загальною шириною біля 3 м і висотою до 2,5 м. Дашок виплітали з лози й накривали соломою. І лише на початку XX ст. виготовляли з дощок [26, с.211].

Поруч з брамою прибудовували фіртку. Залежно від заможності й фантазії господаря ворота були різноманітними. Але, як правило, однопільними, шириною 2,5–3 м – “щоб заїхав віз із снопами”. У їх основі був чотирикутник із жердин, який кріпився двома хрестовинами або одною хрестовиною і двома жердинами, які посередині сходилися кутом. У селах Чернів, Козари, Бабухів Рогатинського району низ воріт оббивали дощечками (40–50 см) [15, с.25].

Бідніші господарі виготовляли ворота з тонких жердин й обплітали їх вертикально лозою. Ворота або брами відкривалися для господарських потреб та урочистих процесій (похорон, весілля). Поряд розміщувалася фіртка шириною 100–120 см, оббита

або переплетена лозою. Від вулиці вздовж викопували рови (“окопи”), через які на ширину воріт споруджували мости. Берег окопу засаджували деревами, чагарниками [16, с.26].

Отже, господарські споруди обслуговували цілий ряд життєво необхідних для селян процесів залежно від переробки та зберігання продуктів. Основні типологічні характеристики господарських споруд і дані народної термінології свідчать про етнокультурну єдність Опілля з іншими сусідніми регіонами, а саме: Покуттям, Бойківщиною, Західним Поділлям, відмінність їх полягає у функціональності та конструктивній різноманітності при будівництві.

1. Центральний державний історичний архів у м. Львів, ф. 302, 1899–1944 рр. Описи. Пол., укр. мова Крайове господарське товариство “Сільський господар”, м. Львів, оп. 1, спр. 661. – 5 арк.
2. Там само, ф. 302, 1899–1944 рр. Описи. Пол., укр. мова Крайове господарське товариство “Сільський господар”, м. Львів, оп. 1, спр. 657. – 6 арк.
3. Науковий етнографічний архів Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, ф. 1, оп. 8, спр. 1. – 4 арк.
4. Там само, ф. 1, оп. 8, спр. 2. – 5 арк.
5. Там само, ф. 1, оп. 8, спр. 3. – 4 арк.
6. Там само, ф. 1, оп. 8, спр. 4. – 6 арк.
7. Там само, ф. 1, оп. 8, спр. 5. – 7 арк.
8. Звіт етнографічної експедиції Національного заповідника “Давній Галич” 1997 р. – 20 с.
9. Звіт етнографічної експедиції Національного заповідника “Давній Галич” 1997 р. – 20 с.
10. Звіт етнографічної експедиції Національного заповідника “Давній Галич” 1999 р. – 56 с.
11. Звіт етнографічної експедиції Національного заповідника “Давній Галич” 1999 р. – 56 с.
12. Звіт етнографічної експедиції Національного заповідника “Давній Галич” 1999 р. – 56 с.
13. Звіт етнографічної експедиції Національного заповідника “Давній Галич” 2000 р. – 55 с.
14. Звіт етнографічної експедиції Національного заповідника “Давній Галич” 2003 р. – 70 с.
15. Звіт етнографічної експедиції Національного заповідника “Давній Галич” 2006 р. – 75 с.
16. Звіт етнографічної експедиції Національного заповідника “Давній Галич” 2006 р. – 75 с.
17. Оголошення // Сад і город. – 1939. – Ч. 9. – С. 145.
18. Данилюк А. Б. Українська хата / А. Б. Данилюк. – К., 1991. – 160 с.
19. Етнографія України : навчальний посібник / С. Макарчук, Ю. Гошко, Р. Кирчів [та ін.] ; за ред. С. Макарчука. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Л. : Світ, 2004. – 516 с.
20. Косміна Т. В. Сільське житло Поділля. Кінець XIX–XX ст. / Т. В. Косміна // Історико-етнографічне дослідження. – К., 1980. – 189 с.
21. Радович Р. Приміщення для зберігання коренеплодів на території північного Прикарпаття / Р. Радович // Народознавчі зошити. – Л., 1999. – № 3. – С. 384–387.
22. Рогатинці і Рогатинська земля. Український архів. – Т. 54 : Рогатинська земля. Т. 2 : Нью-Йорк ; Сідней ; Париж ; Торонто, 1996. – С. 522.
23. Самойлович В. П. Українське народне житло / В. П. Самойлович. – К., 1972. – 194 с.
24. Сілецький Р. Б. Сільське поселення та садиба в Українських Карпатах XIX – поч. XX ст. / Р. Б. Сілецький. – К., 1994. – 138 с.
25. Тиводар М. Етнологія: навчальний посібник / М. Тиводар. – Л. : Світ, 2004. – 624 с.
26. Українське народознавство / за заг. ред. С. Павлюка. – К. : Знання, 2004. – 591 с.
27. Українське народознавство / за заг. ред. С. Павлюка, Г. Горинь, Р. Кирчіва. – Л. : Видавничий центр “Фенікс”, 1994. – С. 475.

This article is about the peculiarities of constructive kinds of thrifty buildings in Opillia at the end of 19-th and the beginning of the 20-th centuries which are based on the documents of Rohatyn and Halych districts. The life of every family at that time was closely connected with the local lore and the material culture which reflected the activity. The character and a number of manufacturing buildings were always connected with the social-economic state of managing. Nowadays the problem of complete research of production buildings in Opillia in the 90-th years of the 19-th century and in the 30-th years of the 20-th centuries is not enough investigated. The appointment of these buildings and the technique of building are represented in this research report.

Key words: *stodola, barn, beerhouse, stable, pound, well, beehive.*